

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора О. М. Отич про дисертацію Олени Володимирівни Шевченко «Консолідаційний підхід до формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність проблеми дисертаційного дослідження

Проблема формування професійного досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва є достатньо розробленою у сучасній музичній педагогіці. Так, мистецький досвід майбутніх учителів музики став предметом наукового дослідження Т. Грінченко. Досвід осягнення та інтерпретації творів музичного мистецтва досліджувала О. Щербініна. М. Михаськова розробила систему формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музики.

На важливості формування в майбутніх педагогів-музикантів музично-виконавського досвіду наголошували О. Хлебнікова, О. Березовська, З. Стукаленко, В. Крицький, Г. Нірман, які розглядали цей процес в контексті загального музичного розвитку студентів, його зв'язку з музичним сприйманням, естетичним переживанням, музичним вправлінням майбутніх педагогів-музикантів тощо.

Окрема увага приділена в музичній педагогіці формуванню та розвитку вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва. Так чи інакше її торкалися у своїй педагогічній та науковій діяльності В. Антонюк, Д. Аспелунд, Н. Гребенюк, Д. Євтушенко, О. Стахевич та інші вітчизняні й зарубіжні педагоги-музиканти. Так, з позицій комплексного підходу досліджує цю проблему Гао Мін, який розглядає «вокально-виконавський досвід» як особистісно-фахову характеристику майбутнього вчителя музичного мистецтва, що синтезує його знання, уміння й навички у царині вокального виконавства, здатність до оцінювання й рефлексивного

аналізу результатів вокально-виконавської діяльності, врахування й коригування допущених помилок. Методологічною основою формування вокально-виконавського досвіду в студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів науковець вважає комплексне поєднання їх власної вокально-виконавської діяльності, сприймання та оцінювання виконання вокальних творів іншими співаками, а також рефлексивний аналіз своїх виконавських успіхів і невдач із подальшим коригуванням допущених помилок.

На тлі такої активної й розгорнутої дискусії з проблеми формування виконавського досвіду педагога-музиканта науковий внесок О. Шевченко у розвиток цієї проблеми вбачається у тому, що вона досліджує її з позицій консолідаційного підходу, який є новим для педагогічної науки, і піонерами у його розробленні стали саме науковці у галузі мистецької освіти, зокрема доктор педагогічних наук, професор О. Єременко і наша дисертантка О. Шевченко. Власне цим і зумовлена актуальність проблеми її дисертаційного дослідження «Консолідаційний підхід до формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва».

2. Загальна характеристика роботи

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (197 найменувань, з них 7 – іноземними мовами) та 8 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 176 сторінках. Роботу проілюстровано 12 таблицями та 7 рисунками, що разом із додатками займають за обсягом 29 сторінок.

3. Найбільш вагомі результати дослідження

Дисертаційна робота є результатом осмислення і теоретичного аналізу результатів багаторічної музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності дисертантки в Національному заслуженому академічному народному хорі України імені Г. Верьовки й на посаді викладача кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу та диригування

факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

У процесі наукового пошуку дисертанткою одержано нові факти, що дозволяють розширити наукове уявлення про зміст, форми, методи, засоби, прийоми та особливості формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

До найбільш суттєвих результатів дослідження відносимо:

- педагогічну модель та методику формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва на засадах консолідаційного підходу;
- принципи професійної діяльності вчителя-музиканта: опори на навчально-професійній досвід; систематичності й послідовності педагогічних впливів; історизму у вивченні художньо-естетичних явищ; інтересу й емоційної захопленості виконавською діяльністю; активізації творчо-виконавської діяльності; поваги до авторської концепції;
- критерії (мотиваційно-адаптаційний, емоційно-регулятивний, творчо-продуктивний, оцінювально-рефлексивний), показники та рівні сформованості вокально-виконавського досвіду студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів (уявно-фрагментарний, виразно-нестабільний, виконавсько-стабільний та фахово-зрілий);
- педагогічні умови формування в них вокально-виконавського досвіду: оптимальна організація навчально-творчої взаємодії викладача та студента у класі; створення ситуацій успіху у вокально-виконавській діяльності студентів; розширення мистецького тезаурусу; розвиток творчої самостійності майбутніх учителів музики;
- чинники, що впливають на формування вокально-виконавського досвіду майбутнього педагога-музиканта: об'єктивні (стан розвитку виконавської культури суспільства, соціокультурне й навчально-виховне середовище, життєвий і мистецький досвід студентів) та суб'єктивні (мотивація навчальної діяльності, індивідуально-

психологічні особливості, виконавська рефлексія).

Дисертанткою уточнено зміст понять «вокально-виконавський досвід» та «формування вокально-виконавського досвіду». Під першим поняттям вона розуміє «засвоєні особистістю засоби відтворення музичних образів з метою їх найбільш повного донесення до слухацької аудиторії, що акумулюють музично-педагогічні враження й переживання, а також інтерпретаційні та методичні компетенції, набуті в процесі художньо-творчої діяльності». Зміст другого поняття охоплює набуття майбутніми вчителями музичного мистецтва «досвіду усвідомлення та втілення художньо-музичних образів відповідно до особливостей художньо-творчого сприймання певної слухацької аудиторії, а також паритетну єдність музично-усвідомлюваних, оцінювальних та творчо-перевтілювальних аспектів опанування музичних творів».

Перспективними напрямками формування вокально-виконавського досвіду в студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів О. Шевченко визначено: вироблення в них установок на ознайомлення з великою кількістю музичного репертуару, набуття знань щодо стильової різноманітності виконавського мистецтва, удосконалення виконавських здібностей, умінь і навичок самостійної роботи над вокальними творами, збагачення музично-слухових уявлень. Ці напрями покладені в основу авторської методики формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва.

4. Практичне значення отриманих автором результатів

Практичне значення виконаного дослідження вбачаємо у розробленні дисертанткою методичних прийомів та рекомендацій з охорони голосу, виконавського аналізу хорових творів, розвитку вокально-сценічних та імпровізаційних навичок, що відображено у розділі 3.3. «Виконавсько-хоровий аналіз оригінальних творів для хору Анатолія Авдієвського» колективного навчально-методичного посібника і нотної хрестоматії

«Мистецько-освітні обрії творчості Анатолія Авдієвського» (2017), а також викладено у науково-методичних публікаціях здобувачки.

5. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Ці матеріали мають практичну цінність для викладачів і студентів мистецьких факультетів ЗВО у процесі вокально-хорової підготовки; становлять інтерес для науковців, які досліджують проблеми формування вокально-виконавського досвіду педагогів-музикантів, а крім того, можуть бути використані при створенні навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з питань професійної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Результати дослідження успішно впроваджені в освітній процес факультетів мистецтв закладів вищої освіти України: факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 04 від 27.03.2019 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка № 1516 від 22.06.2018 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет (довідка № 68-18-269/1 від 03.04.2020 р.).

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків дослідження

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій О. Шевченко засвідчує належну обґрунтованість теоретичних положень, узагальнень і висновків дослідження та їх підтвердженість результатами експериментальної роботи.

Цьому сприяло опрацювання дисертанткою достатньої кількості наукових джерел (197 найменувань, з них 7 – іноземними мовами), а також продумана методика організації дослідницько-пошукової та дослідно-експериментальної діяльності.

На особливу увагу заслуговує зміст та організація формуального експерименту, в ході якого О. Шевченко застосувала багато авторських

прийомів і методів вокальної роботи з арсеналу власного вокально-виконавського та вокально-педагогічного досвіду, а також творчо інтерпретувала методи розвитку акторської техніки К. Станіславського

7. Повнота викладу основних теоретичних положень і результатів дисертаційного дослідження в наукових виданнях

Основні положення, результати та висновки, сформульовані автором дисертації, відображені у 12 наукових та навчально-методичних працях. 7 із них відображають основні наукові результати дисертації (6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 у зарубіжному науковому виданні); 4 публікації апробаційного характеру; 1 публікація (розділ у колективному навчально-методичному посібнику і хрестоматії) додатково відображає наукові результати дисертаційного дослідження.

8. Апробація результатів дослідження

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на засіданнях кафедри теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та в ході міжнародних, всеукраїнських і звітних науково-практичних конференцій професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, 2018-2020).

9. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Зміст автореферату відображає основні теоретичні положення дисертації та є ідентичним їй за структурою.

10. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Вивчення змісту роботи й аналіз її теоретичних положень та узагальнень дозволяють стверджувати про досягнення О. Шевченко мети наукового пошуку і вирішення дослідницьких завдань. Загальні висновки є логічними і відповідають поставленим дисертанткою завданням. Додатки є інформаційно-насиченими і практично-цінними.

11. Дискусійні положення та зауваження стосовно змісту дисертації

Дисертація О. Шевченко за своїм змістом та характером висвітлення її основних розділів і додатків викликає загалом позитивне враження. Утім, окремі теоретичні і методичні аспекти змісту дослідження потребують певної конкретизації та уточнення, а саме:

1. На нашу думку, потребує більш глибокого методологічного аналізу і аргументації застосування консолідаційного підходу як фундаментальної методологічної основи виконаного дослідження. Вважаємо, що цьому сприяло б порівняння його з такими підходами як консолідований, системний, комплексний, холістичний, інтеграційний, інтеграційно-диференційний, а також виявлення специфіки їх впливу на формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва.

2. Сучасна музична педагогіка, розвиваючись у загально-педагогічному річищі актуалізації творчих ресурсів суб'єктів освітнього процесу, нерідко навідріз відмовляється від репродуктивних методів навчання як неефективних і застарілих. Разом з тим, для формування в майбутніх учителів музичного мистецтва саме досвіду вокально-виконавської діяльності важливе значення має вправління, багаторазове повторювання ними інтонаційних зворотів, вокальних фраз, відпрацювання дикції та артикуляції тощо.

У зв'язку з цим хотілося б, щоб дисертантка більш чітко відобразила у змісті підрозділу 2.3. свою науково-педагогічну позицію щодо доцільності застосування репродуктивних методів навчання у вокальній педагогіці, зокрема, при формуванні в здобувачів вищої освіти вокально-виконавського досвіду.

3. У дисертаційному дослідженні важливе місце відведено обґрунтуванню педагогічних умов формування вокально-виконавського досвіду майбутніх фахівців з музичного мистецтва на засадах консолідаційного підходу. На наш погляд, бажано було б конкретизувати, на

яких етапах формувальної дослідно-експериментальної роботи і як саме перевірялася ефективність кожної з визначених дисертанткою педагогічних умов, зокрема, це стосується розвитку творчої самостійності студентів факультетів мистецтв.

4. Схвально оцінюючи прагнення О. Шевченко виокремити різновиди педагогічного досвіду й відобразити їх за допомогою схеми, зазначимо, що таку схему бажано було б супроводити її описовою характеристикою у змісті підрозділу 1.2. Це б дозволило дисертантці уникнути деяких неточностей у визначенні різновидів педагогічного досвіду.

5. Дисертанткою не завжди коректно застосовуються наукові поняття і терміни, зокрема, вокально-виконавський досвід формується нею не як *інтегративне особистісне утворення* майбутнього учителя музичного мистецтва, а як *феномен*; *директивні* (авторитарні) *методи* педагогічної взаємодії (підрозділ 2.3., С. 100 дисертації) в одному й тому ж контексті ототожнюються із *сугестивними* (С. 9 автореферату), *методика поетапного формування* музично-виконавського досвіду називається *поетапною методикою* (хоча відомо, що методика це система, а не процес) тощо.

Утім, висловлені зауваження і побажання не знижують загальної позитивної оцінки виконаної роботи.

12. Висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам

Аналіз змісту дисертації, автореферату та наукових публікацій О. Шевченко дає підстави стверджувати, що виконане нею дисертаційне дослідження «Консолідаційний підхід до формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва» є самостійною завершеною науковою працею, яка порушує актуальну проблему формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва і відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Результати проведеного дослідження відповідають вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р.; № 1159 від 30.12.2015 р.; № 567 від 27.07.2016 р.), що висуваються до кандидатських дисертацій. Автор дослідження, Олена Володимирівна Шевченко, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу інтеграції вищої освіти і науки
Інституту вищої освіти НАПН України

[Handwritten signature]
О. М. Отич

Отич О.М. засвідчую.
Заступник завідувача відділу науково-організаційної та кадрової роботи
Інституту вищої освіти НАПН України.

[Handwritten signature] / *Стефанська Т.В.*
29.03.2021р.